

DE BOOMEN IN HET VONDELPARK

DOOR

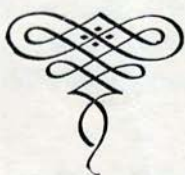
A. H. WESTENDORP

DE BOOMEN IN HET VONDELPARK

DOOR

A. H. WESTENDORP

In 1932 zijn in het Vondelpark een aantal naambordjes aangebracht volgens aanwijzingen eener Commissie, daartoe uitgenoodigd door de Nederlandsche Dendrologische Vereeniging en bestaande uit de heeren W. J. Hendriks, Leonard A. Springer en ondergeteekende. De verklaring van de wetenschappelijke benamingen is daarbij opzettelijk zeer sober gehouden, omdat naar het oordeel der commissie het groote publiek daardoor het best gediend werd. Meer en meer blijkt intusschen, dat de bordjes niet geheel de weetgierigheid kunnen bevredigen van die bezoekers, welke met meer dan gewone belangstelling de boomen in het park beschouwen. Bovendien is het aantal voor vele soorten, die overal verspreid staan, te gering. Deze overwegingen hebben mij er toe geleid, den hierbij aangeboden gids samen te stellen volgens onderstaand plan:

1°. Een groot aantal boomen krijgt genummerde bordjes, zonder namen.

2°. De boomnummers verwijzen naar die van de lijst, opgenomen in den Gids, waarin men de namen alzoo gemakkelijk vindt.

3°. De wetenschappelijke namen der soorten en varieteiten worden voor zoover mogelijk in de lijst vertaald of verklaard. Buitendien wordt toegevoegd een alfabetische opgave van Latijnsche benamingen met vertaling.

Ter inleiding doe ik voorafgaan een beknopte bespreking van enkele zaken, waarvan de kennis voor een eenigszins ruimer inzicht nuttig geacht mag worden.

A. H. WESTENDORP.

AMSTERDAM, Zomer 1933.

INLEIDING.

Herkomst.

De werelddeelen en landen, die achter de soorten in de lijst vermeld worden, zijn de oorspronkelijke groeiplaatsen der boomen. Zij worden daar in het wild aangetroffen. Reeds sedert eeuwen heeft men uit andere deelen van Europa, uit Azië en Amerika allerlei boomen en heesters hier ingevoerd. Voor hun groei zijn klimaat en bodem natuurlijk van overwegenden invloed. Bij te groote verschillen te dien opzichte met de vindplaatsen slaagt de cultuur niet. In het algemeen genomen komen de vreemdelingen hier in minder gunstige conditie, waardoor zij in ontwikkeling bij hun soortgenooten in het moederland achterblijven. In ons Park is de lage veenbodem voor vele van hen minder geschikt.

Geslacht; soort.

Elke boom (plant) behoort tot een **soort** van een bepaald **geslacht**. In onze lijst staan b.v. onder het geslacht **Acer** zeven soorten, onder het geslacht **Aesculus** vier.

De wetenschappelijke benaming bestaat uit den geslachtsnaam gevolgd door den soortnaam. Deze tweeledige naamgeving is ingevoerd door Linnaeus (1753). Vóór hem gebruikte men alleen den geslachtsnaam, maar dan gevolgd door een, soms vrij lange, opsomming van kenmerken.

Vele geslachtsnamen zijn zeer oud, dikwijls nog uit den Romeinschen tijd. Onder de jongere zijn er een aantal, afgeleid van persoonsnamen, als *Davidia*, *Gleditschia*, *Magnolia* (naar David, Gleditsch, Magnol).

De geslachtsnamen zijn, evenals de zelfstandige naamwoorden in onze eigen taal, mannelijk, vrouwelijk of onzijdig. Die in onze lijst zijn alle vrouwelijk, behalve *Acer* en *Taxodium* (onzijdig).

Hierdoor worden de verschillende uitgangen van de soortnamen in onze lijst verklaard. Na een vrouwelijken geslachtsnaam eindigt de soortnaam op **a** of **is**, b.v. *Alnus cordata*, *Alnus vulgaris*. De onzijdige uitgangen zijn **e** en **um**, b.v. *Acer campestre*, *Acer rubrum*.

Sommige soortnamen zijn niet anders dan oude geslachtsnamen; zij hebben hun hoofdletter behouden. Zie b.v. *Carpinus Betulus*, *Quercus Cerris*.

Evenals bij de geslachten staan ook vele soortnamen in betrekking tot personen, als b.v. *Davidia Vilmoriniana*, *Pseudolarix Kaempferi* (naar Vilmorin en Kaempfer).

Varieteiten.

De term „varieteit” wordt in tweeërlei zin gebruikt. Ten eerste geeft men dezen naam wel aan de onderdeelen, waarin een soort gesplitst kan worden. Men vindt n.l. binnen de grenzen van de soort vaak verschillende vormen, die geheel constant zijn, d.w.z. die onveranderd uit hun zaad terugkomen. Zij ontwikkelen zich vrij in de natuur en voeren een zelfstandig bestaan. Feitelijk zijn het zelf (kleinere) soorten.

Het meerendeel der varieteiten in onze lijst hebben wij op te vatten in de tweede beteekenis van het woord. Deze is: een zekere afwijking in een exemplaar der soort, een zoogenaamde speling der natuur. Deze komen herhaaldelijk voor; ze zijn niet constant, maar verdwijnen op den duur weer in het nageslacht, zooals ze in het voorgeslacht ontstaan zijn. Om behouden te blijven moeten ze op een bepaalde manier voortgekweekt worden.

De ontwikkelingsgang is hierbij als volgt: Aan een tak wordt opgemerkt een sport, d.i. een twijgje met een bepaalde afwijking, b.v. geelgerand blad. Deze sport wordt afgesneden en als stek verder gekweekt tot een boompje. Dit levert weer de stekken voor de verdere cultuur. In eenige jaren van voortgezette aankweek ontstaan op deze wijze een groot aantal nakomelingen, die onder een varieteitsnaam in den handel gebracht worden.

Varieteiten als hier bedoeld vertoonen alle een sterke neiging tot terugloopen op de oorspronkelijke soort; uit oude exemplaren kan de afwijking vrijwel geheel verdwijnen. Een treffend voorbeeld daarvan vinden wij in den haagbeuk met ingesneden blad (no. 30) tegenover den ingang aan de Van Baerlestraat. Hij maakt tweeërlei blad, n.l. overwegend het gave van de soort en in mindere mate het ingesnedene van de varieteit. De modernatuur werkt hier zoo sterk door, dat de afwijking van lieverlede verdrongen wordt.

Andere voorbeelden van terugslag leveren de eschdoorns met goudgerand blad (no. 5); zij hebben verscheidene takken met het groene blad der moedersoort.

De kweekers werken dezen terugslag tegen, door de varieteit te enten op een onderstammetje van de gewone soort. Daardoor wordt de afwijking in meerdere of mindere mate vastgelegd. Op de entplaatsen ontstaan helaas dikwijls leelijke vergroeiingen, die verschillende boomen in het Park ontsieren. (bruine beuk, zuilvormige iep).

Bastaarden.

In het kort gezegd ontwikkelen zich aan een plant vruchten met zaad, doordat de eitjes in het vruchtbeginsel der bloem bevrucht worden door het stuifmeel der meeldraden. Wind en insecten verspreiden het stuifmeel en voeren het naar andere bloemen, soms

op verren afstand. Hierbij kan het gebeuren, dat stuifmeel van een bepaalde soort inwerkt op het vruchtbeginsel van een andere. Er vormt zich dan een vrucht met zaad, waarin eigenschappen der beide ouders in kiem opgesloten liggen. De planten, die zich uit dit zaad ontwikkelen, heeten bastaarden (hybriden).

Bastaardvorming is mogelijk tusschen twee soorten van eenzelfde geslacht. Zoo is b.v. de Hollandsche linde ontstaan door kruising van steenlinde en grootbladige linde. Ook bestaan er enkele bastaarden tusschen twee verschillende geslachten, die nauw verwant zijn. Het Park heeft daarvan voorbeelden in zijn Sorbopirus (no. 80) en in eenige exemplaren van een mooien, grootbloemigen bastaard tusschen mispel en meidoorn.

Kruising van geslachten, die geheel aan elkander vreemd zijn, b.v. eik en iep, is niet mogelijk.

In de vrije natuur komt bastaardvorming veelvuldig voor; in de cultuur wordt zij door de kweekers opzettelijk tot stand gebracht om nieuwe vormen te winnen.

Bastaarden zijn niet zaadvast; uit hun zaad komen allerlei nakomelingen voort, die in verschillende verbindingen eigenschappen der oorspronkelijke ouders vertoonen. Wil men een bepaalden bastaard onveranderd voortkweken, dan moet men daartoe stekhout nemen. Gewoonlijk wordt dit geënt op een verwanten onderstam.

Conifeeren (Coniferae).

Dit woord beteekent „kegeldragers”. Ieder kent wel de vruchtkegels van pijnboom (in de wandeling „den” geheeten) of spar. Zij bestaan uit een spil met houtachtige schubben, waaronder de naakte zaden liggen.

Gelijkerwijze vormen de meeste geslachten in deze groep „kegels”, die bij enkele niet grooter worden dan een knikker en waarvan de schubben niet bij alle houtachtig zijn. Alleen Ginkgo en Taxus wijken hierin belangrijk af.

Van deze omvangrijke groep komen in het park slechts weinig geslachten voor en dan nog in kleine exemplaren. Een conifeer gedijt het best luchtig en vrij staand op hoogen, lossen grond. In het Park echter belemmeren bodem en standplaats den groei. Alleen de moerascypressen (no. 104) voelen zich begrijpelijkerwijze op onzen lagen veenbodem wel thuis. Zij groeien mooi uit, al bereiken zij niet de hoogte, die voor het moederland opgegeven wordt (daar 45 à 50 M.).

Van de conifeeren in de lijst verliezen Ginkgo, Pseudolarix en Taxodium tegen den winter hun blad; de andere behouden het.

N A A M L I J S T.

No.		
1	<i>Acer campestre</i> ;	Veldeschoorn, Spaansche Aak. Europa.
2	„ <i>cappadocicum</i> ;	Kaukasus, Cappadocië. (Klein- Azië.)
3	„ <i>cissifolium</i> ;	Eschdoorn met blad als <i>Cissus</i> (klimplant). Japan
4	„ <i>platanoides</i> ;	Noorsche Eschdoorn. Europa.
5	„ „ var. aureo-marginatum.	(geelgerand blad).
6	„ „ var. cucullatum.	(blad als kap of kaproen, eertijds hoofddeksel).
7	„ <i>Pseudoplatanus</i> ;	Gewone Eschdoorn. Europa.
8	„ „ var. albo-variegatum.	(witbont blad.)
9	„ „ var. purpurascens.	(onderzijde blad purperkleurig.)
10	„ <i>rubrum</i>	Roodbloeiende Eschdoorn. Noord-Amerika.
11	„ <i>saccharinum</i>	Zilvereschdoorn (bladkleur on- derzijde.) Noord-Amerika.
12	<i>Aesculus carnea</i> ;	Roode Paardekastanje. Bastaard tusschen Paardekastanje en Roode Pavia (<i>Aesculus Pa-</i> <i>via</i>).
13	„ <i>glabra</i> ;	Ohio-paardekastanje Noord-Amerika.
14	„ <i>Hippocastanum</i> ;	Paardekastanje. Nd. Griekenland, Balkanlanden.
15	„ „ var. flore pleno.	Bloem gevuld.
16	„ <i>octandra</i> ;	Geelbloeiende Paardekastanje. Noord-Amerika.
17	<i>Ailantus glandulosa</i> ;	Hemelboom. China.
18	<i>Alnus cordata</i> ;	Hartbladige Els. Corsica, Italië.

No.			
19	„	japonica;	Japansche Els. Japan, N.O. China.
20	„	vulgaris;	Els. Europa. Nd.-Afrika.
21	„	„ var. barbata.	(met baardjes, d.z. haarpropjes in de oksels der nerven).
22	„	„ var. denticulata.	(blad getand).
23	„	„ var. incisa.	Meidoornbladige Els.
24	„	„ var. laciniata	(blad ingesneden.)
25	„	„ var. quercifolia.	Eikbladige Els.
26	Betula	alba;	Witte berk. Midden- en Noord-Europa.
27	„	pendula, var. tristis.	Treurberk. Midden- en Zuid-Europa.
28	„	papyrifera;	Papierberk. Noordelijk deel van N.-Amerika.
29	Carpinus	Betulus;	Haagbeuk. Europa.
30	„	„ var. incisa.	Blad ingesneden.
31	Castanea	sativa;	Kastanje ¹⁾ Zuid-Europa, Noord-Afrika.
32	Cornus	mas;	Kornoelje. Midden- en Zuid-Europa.
33	Crataegus	melanocarpa;	Zwartvruchtige Meidoorn. Z.O.-Europa., Perzië.
34	„	monogyna;	Meidoorn (éénstijlig). Europa, N.-Afrika, W.-Azië.
35	„	sanguinea;	Roodvruchtige Meidoorn. Oostelijk Siberië.
36	Davidia	Vilmoriniana;	Davidia. West-China.
37	Fagus	silvatica;	Beuk. Europa.
38	„	„ var. pendula.	Treurbeuk.
39	„	„ var. purpurea.	Bruine beuk.
40	Fraxinus	americana;	Witte Esch. (bladkleur onderz.) Noord-Amerika.
41	„	angustifolia;	Smalbladige Esch. Z.-Europa, N.-Afrika.

¹⁾ Dit is de z.g. tamme of eetbare kastanje, die hoegenaamd geen verwantschap heeft met de Paardekastanje.

No.				
42	„	excelsior;	Esch.	Europa.
43	„	„	var. aurea. Goudesch.	
44	„	„	var. diversifolia. (met verschillend blad.)	
45	„	„	var. pendula. Treuresch.	
46	„	„	var. verrucosa. Wrattige Esch.	
47	„	obliqua;	West-Azië.	
48	„	Ornus;	Pluimesch. Zuid-Europa, West-Azië.	
49	„	pennsylvanica;	Roode Esch.	N.-Amerika.
50	„	„	var. aucubaefolia. (blad als bonte Aucuba.)	
51	„	„	var. lanceolata. (blad lancetvormig.)	
52	„	syriaca;	Syrische Esch. Syrië, West-Azië.	
53		Gleditschia triacanthos;	Gleditschia.	N.-Amerika.
54		Ilex Aquifolium;	Hulst. W.- en Z.-Europa; W.Azië.	
55		Juglans mandshurica;	Mandsjoerijische Noot. N. O.-Azië.	
56		Liquidambar styraciflua;	Amberboom.	N.-Amerika.
57		Magnolia acuminata;	Groenbloeiende Magnolia. N.-Amerika.	
55	„	Soulangeana;	Bastaardmagnolia. (Kruising van Aziatische soorten uit China, Japan.)	
59		Malus spectabilis;	Bloemappelsoort.	China, Japan.
60		Pirus salicifolia;	Treurpeer. Z. O.-Europa, West-Azië.	
61		Platanus acerifolia;	Plataan. Wordt beschouwd als bastaard tusschen een Amerikaansche en een Zuid-Europeesche soort, n.l. P. occidentalis en P. orientalis.	
62		Populus canadensis;	Canadeesche Populier. Bastaard tusschen een Amerikaansche en een Europeesche soort.	

No.

- 63 *Populus nigra* var. *fastigiata*; Italiaansche Populier.
- 64 *Prunus Avium*; Kriek. Europa. W.-Azië.
- 65 „ *Cerasus* var. *plena*; Kers. (bloem gevuld.)
- 66 „ *serrulata*; Japansche Kers.
Japan, China.
- 67 *Pterocarya fraxinifolia*; Vleugelnoot.
Kaukasus tot Perzië.
- 68 „ *dumosa*; Laagblijvende Vleugelnoot.
- 69 *Quercus Cerris*; Moseik. (onderdeel vrucht mos-
achtig begroeid.)
Z.-Europa. West-Azië.
- 70 „ *lanuginosa*; Zachtharige eik.
Z.-Europa, W.-Azië.
- 71 „ *palustris*; Moeraseik. N.-Amerika.
- 72 „ *rubra*; Amerikaansche eik. (herfstkleur
blad.) N.-Amerika.
- 73 „ *Robur*; Eik (zomereik).
Europa, N.-Afrika, W.Azië.
- 74 „ *sessiliflora* var. *Louettii*. Smalbladige vorm van den
Wintereik. Europa, W.-Azië.
- 75 *Robinia Pseudoacacia*; Robinia.¹⁾ N.-Amerika.
- 76 *Salix alba*; Schietwilg. Europa, W.-Azië.
- 77 „ „ var. *britzensis*. (rood winterhout.)
- 78 „ „ var. *vitellina pendula*. Gele treurwilg. (kleur jonge
twijgen.)
- 79 *Sophora japonica*; Sophora. Japan, China.
- 80 *Sorbopirus auricularis*; Meelbespeer.
Bastaard tusschen Meelbes (*Sor-
bus Aria*) en Peer (*Pirus commu-
nis*.) Europa.
- 81 *Sorbus Aria*; Meelbes. Europa.
- 82 „ *Aucuparia*; Lijsterbes. Europa.
- 83 „ *hybrida*; Bastaardlijsterbes.
Kruising van *S. Aucuparia* en *S.
intermedia*. Europa.

¹⁾ In de wandeling „Acacia” geheeten. Heeft met de echte Acacia niet de minste verwantschap.

- No.
- 83a *Sorbus intermedia*; Noorsche meelbes.
Noord-Europa.
- 84 „ *latifolia* var. *obtusata*. Stompbladige vorm van *S. latifolia*, een bastaard tusschen *S. Aria* en *S. torminalis*. Europa.
- 85 „ *umbellata*; Schermbloemige Meelbes.
Z.-Europa, W.-Azië.
- 86 *Tilia cordata*; Steenlinde. Europa.
- 87 „ *petiolaris*; Zilverlinde.
Hongarije, Turkije, W.-Azië.
- 88 „ *platyphyllos*; Grootbladige linde. Europa.
- 89 „ „ var. *laciniata*. Bladrand zeer onregelmatig uitgegolfd.
- 90 „ *vulgaris*; Hollandsche linde.
Bastaard tusschen no. 86 en no. 88.
- 91 *Ulmus glabra*; (Miller) var. *gracilis*. Slanke gladbladige Iep.
Europa, N.Afrika, W.-Azië.
- 92 „ „ var. *Webbiana*. Holbladige vorm van gladbladige Iep.
- 93 „ „ var. *suberosa*. Kurkiep.
- 94 „ *scabra*; Bergiep.
Midden- en N.-Europa.
- 95 „ „ var. *crispa*. Blad gekroesd.
- 96 „ „ var. *fastigiata*. Groei zuilvormig.
- 97 „ „ var. *horizontalis*. Takken vlakliggend.
- 98 „ *vegeta*; Grootbladige Iep.
Bastaard tusschen *U. glabra* en *U. scabra*.
- 99 „ ( ); Gewone Hollandsche Iep.
Bastaard met onzekere wetenschappelijke benaming.

CONIFEEREN.

- 100 *Cedrus Deodara*; Himalayaceder.
Voor-Indië.
- 101 *Chamaecyparis pisifera*; Japan.

No.			
102	<i>Ginkgo biloba</i> ;	Ginkgo.	China, Japan.
103	<i>Pseudolarix Kaempferi</i> ;	Goudlarix.	Oostelijk China.
104	<i>Taxodium distichum</i> ;	Moerascypres.	N.-Amerika.
105	<i>Taxus baccata</i> ;	Taxus.	
		Europa, N.-Afrika, W.-Azië.	
106	<i>Thuja gigantea</i> ;	Thuja.	N.-Amerika.

WOORDENLIJST.

<i>acerifolia</i>	met blad als Eschdoorn (<i>Acer</i>).
<i>acuminata</i>	met lange punt.
<i>alba</i>	wit
<i>baccata</i>	besvormig.
<i>biloba</i>	tweelobbig.
<i>campestre</i>	in het veld groeiend.
<i>carnea</i>	vleeschkleurig.
<i>cordata</i>	hartvormig.
<i>crispa</i>	gekroesd, gekruld.
<i>distichum</i>	tweerijig (blad).
<i>diversifolia</i>	met verschillend blad.
<i>dumosa</i>	struikvormig.
<i>excelsior</i>	hooger.
<i>fastigiata</i>	takken opwaarts groeiend.
<i>fraxinifolia</i>	met blad als Esch. (<i>Fraxinus</i> .)
<i>gigantea</i>	reusachtig.
<i>glabra</i>	glad, kaal.
<i>glandulosa</i>	met klieren.
<i>gracilis</i>	slank.
<i>hybrida</i>	door kruising ontstaan.
<i>incisa</i>	ingesneden.
<i>laciniata</i>	ingesneden, uitgerand.
<i>lanceolata</i>	lancetvormig.
<i>lanuginosa</i>	wolharig.
<i>latifolia</i>	breedbladig.
<i>monogyna</i>	éénstijlig.
<i>nigra</i>	zwart.
<i>obliqua</i>	scheef.
<i>obtusata</i>	stomp.
<i>occidentalis</i>	westersch.
<i>octandra</i>	met acht meeldraden.
<i>orientalis</i>	oostersch.
<i>palustris</i>	in moeras groeiend.
<i>pendula</i>	hangend.
<i>petiolaris</i>	bladsteelstandig.
<i>pisifera</i>	met vrucht als erwt. (grootte.)
<i>platanoïdes</i>	met blad als plataan.
<i>platyphyllos</i>	grootbladig.
<i>purpurea</i>	purperkleurig.
<i>rubrum</i>	rood.
<i>saccharinum</i>	suiker gevend.
<i>salicifolia</i>	met blad als wilg. (<i>Salix</i> .)

<i>sanguinea</i>	. . . . .	bloedrood.
<i>sativa</i>	. . . . .	gekweekt.
<i>scabra</i>	. . . . .	ruw.
<i>serrulata</i>	. . . . .	fijn gezaagd.
<i>sessiliflora</i>	. . . . .	met zittende bloemen.
<i>silvatica</i>	. . . . .	in het woud groeiend.
<i>spectabilis</i>	. . . . .	prachtig.
<i>styraciflua</i>	. . . . .	storax (harssoort) gevend.
<i>suberosa</i>	. . . . .	kurkachtig.
<i>triacanthos</i>	. . . . .	met driedeelige stekels.
<i>variegatum</i>	. . . . .	bont.
<i>vegeta</i>	. . . . .	frisch, levendig. (bladkleur.)
<i>verrucosa</i>	. . . . .	met wratten.
<i>vitellina</i>	. . . . .	botergeel.
<i>vulgaris</i>	. . . . .	gewoon, veel voorkomend.

